

КОЛЬОРАТИВИ В НІМЕЦЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Крепель В.І.

Київський національний лінгвістичний університет

У статті розглядаються мовні та позамовні фактори і механізми, що сприяють активному використанню кольоративів в німецькому партійно-політичному спектрі, оскільки великі політичні партії Німеччини активно послуговуються кольоровою символікою для демонстрації своїх політичних установок. Описується семантична структура основних кольоропозначень та розкривається динамічний характер їх функціонування в політичному дискурсі.

Ключові слова: кольоратив, семантика, конотація, первинне значення, вторинне значення, фразеологізм, політична символіка, німецька політична партія, метафоричний та метонімічний перенос.

The article examines the linguistic and extra linguistic factors and mechanisms that promote active use of coloration in the German party-political spectrum, because the major political parties in Germany are widely used color symbolism to demonstrate their political attitudes. It describes the semantic structure of the basic color markers and reveals the dynamic character of their functioning in the political discourse.

Keyword: coloration, semantics, connotation, primary value, secondary value, the idiom, the political symbolism of the German political party, metonymy and metaphorical transfer.

У процесі практичної діяльності людство навчилось узагальнювати предмети, явища та властивості за їхніми суттєвими ознаками та виділило якість як категорію, що вирізняє специфіку предметів і явищ, та відрізняє одну ознаку від іншої. До важливих якісних характеристик предметів та явищ належить колір. Категорія кольору, виокремлена логічним мисленням у процесі пізнання об'єктивної дійсності, є універсальною - завдяки наявності у людини кольорового зору. Вона знайшла своє відображення в усіх мовах, хоча ступінь відображення та форми її предикації в різних мовах відмінні.

Метою пропонованого дослідження є експлікація розширення семантики прикметників на позначення кольору німецької мови (кольоративів), окреслення причин виникнення кольорової політичної символіки, розкриття механізмів переосмислення первинного лексичного значення кольоративів та утворення вторинних значень у одиниць цієї лексико-семантичної групи, яка, незважаючи на незначну кількість основних позначень кольору, відзначається динамізмом, нарощенням семантичної структури та набуттям певними кольоративами нових конотацій. Для вирішення зазначених завдань актуальним є визначення характеру та видів мотивації кольорової символіки, однозначності чи багатозначності кольорових

політичних символів, набуття ними усталеного характеру, розкриття динамізму кольорової політичної символіки з урахуванням ситуативних супровідних фонових чинників – онтологічних, соціокультурних, психологічних, прагматичних та оцінних, які реалізуються у політичному дискурсі як у тексті, зануреному в життя.

Навколишній світ характеризується великим розмаїттям фарб, що використовуються у багатьох сферах людської діяльності. Кольоративи можуть ефективно, влучно і стисло характеризувати денотати, тому вони є популярними серед іншого в рекламі та в політичному дискурсі.

У німецькій мові існує древній пласт прикметників на позначення основних кольорів, до яких належать *schwarz, weiß, grau, rot, grün, gelb, blau, braun*, та відкрита група кольоративів з предметною внутрішньою формою, наприклад: *волошковий, попелястий, рожевий, гороховий, сріблястий* та інші.

У політичному дискурсі Німеччини для позначення політичних партій та їхньої ідентифікації під час передвиборчої боротьби послуговуються багатьма основними кольорами. Деякі кольори поєднуються, створюючи кольорові комбінації, що відображають об'єднання чи коаліції, або нетривалий час символізують невеликі політичні партії у зв'язку із трансформаційними процесами всередині цих партій, їх злиттям з іншими політичними об'єднаннями, зникненням або перейменуванням, як це мало місце з партією людей похилого віку *Die Grauen*, яка після скандалу та банкрутства 2008 року була перейменована на партію *die Grauen – Generationenpartei*. Прикметник *сірий*, який в німецькій мові має також значення *сивий*, вказує на похилий вік членів партії та на діяльність партії, спрямовану на захист інтересів літніх людей.

Кольорові політичні символи настільки закріпилися у свідомості німців, що, наприклад, навіть графічного зображення розподілу місць у німецькому бундестазі у кольорі достатньо, щоб зрозуміти, про які партії та коаліційні утворення йдеться.

Слід зазначити, що й в інших країнах існує традиція позначати партії певними кольорами та використовувати кольори для їхньої ідентифікації, проте кольорові політичні символи в різних країнах мають здебільшого власний унікальний характер, як і самі партії та їхні програми. Це зумовлено національно-культурними традиціями та особливостями суспільно-політичного розвитку певної країни.

Цікавим є той факт, що закріплення кольорів за партіями відоме ще з римських часів. Тоді під час змагань у Колізеї колісниці, які представляли різні стайні, маркувалися різними кольорами – червоним, голубим, зеленим та білим. Спочатку це були спортивні товариства, з яких пізніше виникли партії за релігійними та політичними інтересами [2].

Найбільшими політичними партіями та партійними об'єднаннями на сьогоднішній день в політичному просторі Німеччини є Християнсько-демократичний союз (ХДС), Християнсько-соціальний союз у Баварії (ХСС), Соціал-демократична партія Німеччини (СДПН), Вільна демократична партія (ВДП), Союз 90/Зелені (Зелені), та Ліва партія, яка створена після об'єднання ФРН та НДР на основі східнонімецької Партії демократичного соціалізму, що в свою чергу була наступницею Соціалістичної єдиної партії Німеччини (НДР).

Водночас на політичній арені Німеччини все голосніше заявляє про себе заснована у 2013 році права радикальна популістська партія Альтернатива для Німеччини, яка позиціонує себе як така, що виступає за Німеччину без ЄС, без біженців і без ісламу. Ця партія отримала підтримку виборців у 2016 році у трьох федеральних землях Німеччини – у Саксонії-Ангальт, Рейнланд-Пфальці та Баден-Вюртемберзі.

Актуальними фарбами німецького політикуму, що представляє найбільші партії німецького парламенту, сьогодні є *чорний, червоний, зелений, жовтий та блакитний кольори*, ці фарби вказують на політичні партії, кожна з яких має свій світогляд і свою програму. Так, партії християнських демократів Німеччини асоціюються з чорною фарбою, Вільна демократична партія прикрашала себе з 1972 року жовто-блакитною комбінацією кольорів, партія зелених звичайно ж використовує для партійно-політичної символіки зелений колір, а червоний колір ототожнюється у всьому світі з комуністами. У Німеччині цей колір обрала Соціал-демократична партія Німеччини. Коричневий колір має стійкі асоціації з німецьким фашизмом, проте не використовується сьогодні правим радикальним рухом Німеччини. Права радикальна партія Альтернатива для Німеччини обрала для презентації себе блакитний колір і політики та журналісти, здійснюючи метонімічний переніс, називають членів партії *die Blauen*.

Семантична структура всіх цих вище зазначених прикметників німецької мови складна, вона містить основне, первинне, лексичне значення та додаткові вторинні значення, які виникають в результаті входження кольоративів до складу фразеологічних одиниць різної структури та різного ступеню переосмислення. Основою переосмислення є символіка кольору, його психологічний вплив на людину, відчуття та сприйняття кольору, асоціювання його з певними ситуаціями, що призводить до виникнення стійких конотативних та оцінних значень у семантичній структурі прикметників на позначення кольору.

Чорний колір асоціюється у більшості народів з негативом, у християнській символіці кольорів він поєднувався зі злом, нечистою силою: *die schwarze Kunst* – чаклунство. Прикметник на позначення чорного кольору відзначається в німецькій мові дифузною семантикою з негативною оцінкою, палітра значень містить такі відтінки як *поганий, нелегальний, незаконний, негативний, невдячний, брудний, злий, винуватий* та інші: *schwarze Gedanken* – чорні (погані) думки, *schwarzer Markt* – чорний (нелегальний) ринок, *schwarz fahren* – їхати без квитка (нелегально), *schwarzer Undank* – чорна невдячність, *schwarzer Verdacht* – чорна підозра, *der Neid hat schwarze Augen* – заздрість має чорні (погані) очі, *einen schwarzen Fleck haben* – мати чорну пляму/бути заплямованим, *ein schwarzes Schaf in der Familie sein* – бути в сім'ї чорною овечкою/невигідно відрізнитись від інших, *schwarz vor Ärger werden* – почорніти від злості, *jemandem den Schwarzen Peter zuschieben* – скинути провину на когось, *jemandem nicht das Schwarze unter dem Nagel gönnen* – ніскільки не бажати добра комусь.

Історичний екскурс показує, що чорний колір має на політичній сцені значну традицію. Так, у середньовіччя домінуючою фарбою іспанського вищого світу був чорний колір. На початку 20-го сторіччя члени фашистського руху носили чорні сорочки, їх називали «чорносорочечниками». Сьогодні прикметником *чорний* позначають консерваторів, а конкретно – членів ХДС та їхніх симпатиків. Ця фарба не була обрана членами цієї партії, а приписана їм політичними противниками [1]. Підставою обрання чорної фарби був чорний одяг католицького духовенства, зокрема протестантів. І хоча ХДС та ХСС не використовують чорний колір для презентації себе, християнських демократів називають часто «чорними» і для їхньої

ідентифікації за результатами виборів у графічному зображенні користуються чорною фарбою [1].

З мовної точки зору тут має місце метонімія, тому що спільною ознакою, на основі якої відбувається метонімічне перенесення, є консервативний чорний колір, який сигналізує про вірність християнським ідеалам, що відображається також і в назвах цих партій, і який виступає мовним ідентифікатором саме цих партій [3]. Таким чином, метонімія як креативний засіб збагачення мови, як засіб мовної економії, відображає семантичну конденсацію за суміжністю. Семантична структура прикметника *чорний* поповнюється значенням «*належний до християнських демократів*».

Зелений колір асоціюється у німців з природою, молодим зеленим листям, свіжістю, успіхом, дозволом, хорошим ставленням до когось, метафоричне перенесення здійснюється на основі подібності асоціативних вражень, пов'язаних із цим кольором. Похідними значеннями, які закріплені в семантичній структурі цього прикметника і які завдячують своє виникнення усталеним словесним комплексам, є: *незрілий, молодий, недосвідчений, сирій*. У кольоровій символіці зелений колір ототожнюється також зі сподіванням, надією. Німецька мова активно послуговується фразеологізмами з кольоративом *зелений*, де зустрічаються всі вище зазначені смислові відтінки. Цікавим є той факт, що семантична структура цього прикметника містить як нейтральну оцінку, так і позитивну, або ж негативну: *ins Grüne fahren (neutral) – їхати на природу, auf einen grünen Zweig kommen (positiv) – досягти успіху, noch grün hinter den Ohren sein (negativ) – бути ще молодим, недосвідченим, grüner Sand (neutral) – сирій пісок, sich im grünen Bereich befinden (positiv) – бути в порядку, знаходитись у безпечній зоні на противагу sich im roten Bereich befinden – знаходитись у небезпечній зоні*.

На політичній арені Німеччини «зелені» у 70-і роки почали виступати за захист природи та довкілля і у 1980 році була заснована партія Зелених, яка своїм взірцем мала природоохоронну організацію Greenpeace [1]. Зелена фарба має стійкі асоціації з природою, а тому і в об'єднанні Bündnis 90/Grünen партійним кольоровим ідентифікатором залишилась традиційна зелена фарба, яка активно

використовується в партійній атрибутиці для демонстрації партійних принципів захисту довкілля і збереження здоров'я людей.

Використання червоного кольору для символізації дійсності має глибокі корені, цей колір асоціюється з революційним рухом у Франції, якобінці носили червоні картузи як символ відданості революційним ідеалам. Червоний колір ототожнюється сьогодні з вогнем (*der rote Hahn – пожежа*), революцією (*die rote Internationale- червоний, революційний Інтернаціонал*), кровопролиттям (*der rote Terror - червоний терор*), семантична структура кольоративу містить значення *революційний, пов'язаний з вогнем, розлючений: das rote Gespenst – привид комунізму, jemandem den roten Hahn aufs Dach setzen – підпалити когось, rot sehen – бути розлюченим.*

Використання сьогодні цього кольоративу лівими партіями Німеччини (від соціал-демократів і до комуністів), яких називають «червоними» [2], має вказувати на соціальну спрямованість ідеологій цих партій, хоча реакція різних соціальних прошарків Німеччини на червоний колір протягом останніх двох сторіч різна [1].

Дослідники, які цікавляться причинами, що спонукали політиків до надання переваг певним фарбам та використанні їх у партійній символіці, звертають увагу на прагматичну суть кольорової семантики Вільної демократичної партії Німеччини, яка вперше скористалася кольоровою комбінацією *жовтий-блакитний* у 1972 році під час передвиборчої боротьби до ландтагу за пропозицією рекламного агентства. Отримані успішні результати закріпили ці кольори за партією лібералів і під час виборів до бундестагу. Припускається, що підґрунтям позитивного сприйняття кольорів є психологічний вплив сяючого жовтого кольору, що притягує увагу до себе, сигналізує радість життя та легкість, та приємного блакитного кольору, який є найулюбленішим серед німців і який ототожнюється з діловитістю та серйозністю. [2]. У зв'язку з цим слід зауважити, що поєднання цих двох кольорів активно використовується в державній та політичній символіці багатьох країн, серед яких є і Україна. Наразі вільні демократи до цієї комбінації долучають ще пурпуровий колір, який на думку дослідника психологічного впливу кольорів на людину пана Браема, кидається у вічі, і на який добре реагує молодь [4].

Водночас у фразеологічній семантиці кольоративів *жовтий* та *блакитний* присутні й інші значення, так, *жовтий* у складі фразеологізмів означає *продажний*, *бульварний* (*gelbe Gewerkschaften, gelbe Presse*), *недосвідчений* (*noch gelb um den Schnabel sein*), *зздрісний* (*gelber Neid*); а *блакитний* набуває значення *п'яний* (*blau sein*), вказує на щось *невизначене/незрозуміле/віддалене* (*jemandem das Blaue vom Himmel herunterschwätzen, ins Blau hineinträumen, ins Blaue treffen*).

Психологи коментують реакцію на блакитну фарбу як асоціацію, пов'язану з небом або морем, тобто надією та мрією. Проте голова правління Альтернативи для Німеччини пан Георг Паздерський має інші аргументи, за його словами блакитний колір символізує для цієї партії консерватизм та вічність [4]. У випадку із кольоративом *блакитний* має місце багатозначність цього кольорового політичного символу, адже співвіднесення асоціацій з певними референтами має відносний характер: для партії вільних демократів це діловитість та серйозність, для партії Альтернатива для Німеччини - консерватизм та вічність. У політичному ж дискурсі, щоб запобігти різночитань, представники Вільної демократичної партії Німеччини іменуються *die Gelben*, а партії Альтернатива для Німеччини - *die Blauen*.

Звичайно, це далеко не повний перелік всіх переносних значень кольоративів, але ці приклади демонструють здатність основних кольоропозначень німецької мови до переосмислення в результаті метафоричного та метонімічного переносу та вказують на широкі потенційні можливості цієї лексико-семантичної групи слів.

Мовою фарби виражаються також зміни в політичних установах, журналісти охоче користуються кольоративами для влучних характеристик та коментарів щодо політичних подій та розвитку партій, наприклад „*Grün matt – gelb satt*“, „*Die Gelben sehen grün*“, „*die Roten sind nur noch rötlich, die Ökopartei kaum noch grünlich*“ [1].

Особливо часто послуговуються політичними кольоративами на радіо та телебаченні, в друкованих та електронних мас-медіа, в заголовках статей перед виборами і після них, коли обговорюються результати цих виборів і створення можливих коаліцій: *Grün-Schwarze Bündnisse – Sonderfall oder zukunftsweisend?* (Deutschlandfunk, DLF-Magazin, 12.05.2016), *Grün-schwarze Koalition in Baden-Württemberg – Nur ein Bündnis auf Zeit?* (Deutschlandfunk, Kommentare und Themen der Woche, 7.05.2016), *Schwarz-Rot-Grün in Sachsen Anhalt - grünes Licht für die*

Kenia-Koalition (Deutschlandradio Kultur, Studio 9, 23.04.2016), *Ampelkoalition für Rheinland-Pfalz – Von „Körnerfressern“ und „Klientelpolitikern“* (Deutschlandradio, Kultur, Länderreport, 19.04.2016) [5].

Журналісти витончено користуються потенційними можливостями політичного дискурсу, коли комуніканти (адресант інформації і її адресат) мають певні фонові знання для того, щоб акт комунікації був повноцінним, змістовно і прагматично завершеним. Людина, необізнана з політичним ландшафтом Німеччини, з використанням кольоропозначень для ідентифікації певних партій, матиме труднощі із декодуванням прочитаного або почутого, вона не зрозуміє таких назв коаліцій як, наприклад, *Ampelkoalition*, *Kiwikoalition*, або *KeniaKoalition*. Так, коаліція *die Ampel* (світлофор) означає коаліцію Соціал-демократичної партії Німеччини (СДПН), Вільної демократичної партії (ВДП), та партії Зелених, які в політичному дискурсі відповідно позначаються кольорами *червоний – жовтий – зелений*. Об'єднання партії Зелених із ХДС політики та журналісти іменують *Kiwi* (поєднання партійних кольорів нагадує екзотичний *темно-зелений* фрукт ківі), гуртування ХДС, СДПН та партії Зелених отримало назву *Kenia* за кольорами *чорно-червоно-зеленого* кенійського прапора. У всіх випадках маємо справу із метонімічним переносом, переосмислення комбінації кольорів має ситуативний характер і не обов'язково закріпиться у мові, проте ще раз демонструє асоціативний характер мислення, здатність основних кольоративів німецької мови до переосмислення, яке базується на взаємодії мовних та позамовних факторів в процесі цього переосмислення, а семантична структура кольоропозначень доповнюється новими семами, які вказують на належність до певної політичної сили з її програмними цілями.

Кольоративи німецької мови відзначаються динамічним характером, вони активно використовуються в політичному дискурсі, в жанрі преси та публіцистики. Функціональний динамізм кольоративів проявляється в тому, що вони здатні розширювати свою семантику за рахунок виникнення нових конотацій, нових переносних значень під впливом нових знов виникаючих асоціацій, пов'язаних з різними ситуаціями, де використовуються кольори як політичні символи.

Наступним кроком вивчення значення кольоративів в політичному дискурсі може бути дослідження використання політичних кольоративів у заголовках статей для концентрованої детермінації їх змісту, та вивчення контекстуальних семантичних трансформацій політичних кольоративів.

Література

1. Schüler Bernd. Farben als Wegweiser in der Politik [Електроний ресурс] / Bernd Schüler. — Режим доступу: <http://www.bpb.de/apuz/29753/farben-als-wegweiser-in-der-politik?p=0>
2. Was Farben in der Politik zu sagen haben [Електроний ресурс] / Farbimpulse. Das Onlinemagazin für Farbe in Wissenschaft und Praxis. — Режим доступу: <http://www.farbimpulse.de/Was-Farben-in-der-Politik-zu-sagen-haben.126.0.html>
3. Schmachthagen Peter. Wenn die Grünen grüner sind als die Roten [Електроний ресурс] / Peter Schmachthagen. Hamburger Abendblatt. 28.10.14 — Режим доступу: <http://www.abendblatt.de/meinung/article133729894/Wenn-die-Gruenen-gruener-sind-als-die-Roten.html>
4. Kockegei Vanessa. Die Farbpsychologie der Parteien. Grün wie die Hoffnung, Rot wie die Liebe? [Електроний ресурс] / Vanessa Kockegei — Режим доступу: <http://www.mdr.de/nachrichten/politik/inland/farben-parteien-100.html>
5. Uwe Jun. Wie stabil sind die neuen Koalitionen? Politische Farbenlehre [Електроний ресурс] / Jun Uwe. Deutschlandradio Kultur. 25.05.2016 – Режим доступу: http://www.deutschlandradiokultur.de/politische-farbenlehre-wie-stabil-sind-die-neuen-koalitionen.1008.de.html?dram:article_id=354146